

אם כל כך טוב אז למה כל כך רע?

<<< עזרא דלומי על המצב

תוקם הסתדרות גלובלית

את תהליך הגלובליזציה, שבו תאגיד הענק וממשלת השווקים הפיננסיים - קרן המטבע, הבנק העולמי, חברות דירוג האשראי - קובעים למעשה את גבולות הגזרה וכללי המשחק הכלכליים בתוך המדינות, יהיה כנראה קשה לשנות. ממשלת השווקים צברה עצמה אדירה והיא כופה את דעתה. שלטון ההון מתנהל בימינו באופן מבוקר: אין משברים טוטליים נוסח 1929, מה שיש הם משברונים קטנים מפוקחים.

במודל יחסי העבודה הרגיל, בעל האחוזה והעבד, כל צד מנסה להשיג יתרון מבלי להכריע את יריבו: לבעל האחוזה כדאי לנצל את העבד, אך אין לו אינטרס שהוא ירעב למוות - מישוהו צריך להמשיך לייצר אוכל; לעבד יש אינטרס להוציא מבעל האחוזה כמה שיותר מבלי לרושש אותו. אלא שבימינו הצטרף בעל האחוזה לזירה הגלובלית והחל מתמרן בין עבדים רבים שאין קשר ביניהם. החרב המאיימת על העבד "אם תדרוש עוד נעביד את היצור לארץ אחרת", היא חרב חדה. מול איום כזה אסור לעבד להמשיך לשחק רק בזירה המקומית. גם הוא צריך לשחק על המגרש הגלובלי.

מאבק על שכר מינימום יועיל לזמן קצר אם ימשיך להתנהל בזירה המדינית. בסדר, התקבל חוק בכנסת, אז מה? מי ימנע את העברת היצור לירדן, או לסין? נראה שאין מוצא אחר לבד מגלובליזציה של האיגודים המקצועיים: יש צורך בהסתדרות עובדים עולמית שתמנע בריחה מתשלום שכר מינימום אל ארצות שבהן איננו קיים. צריך הסתדרות של 'פועלי כל העולם', נציגות עובדים גלובלית שמכוננת אמנות, בריתות וכללי משחק, בדיוק כמו האמנות של השווקים.

מול, למשל, אמנת מסטריכט, האוסרת קיום חריגה של יותר מ-3% בתקציבי המדינה, תהיה אמנה נגדית הקובעת מהו שכר המינימום בכל הארצות. יש לכונן כפר גלובלי הסתדרות: הסכמים, עסקות חבילה, יכולת ממשית של העובדים להגיב בסנקציות. בעידן האינטרנט והתקשורת הליווינית אין סיבה שזה לא יקרה. למען האמת, זה היה תפקידו של האינטרנציונל

הסוציאליסטי. אלא שהאינטרנציונל מזמן לא סוציאליסטי והדאגה לזכויות העובדים - ממנו והלאה. מי שקרא ודאה את הדיווח על מסיבת הפאר של האינטרנציונל שהתקיימה על שפת בריכה של מלון תל-אביב מפואה את הקולנוע, את האין-אידיאולוגיה, מכין זאת היטב. זוכרים את 'פועלי כל העולם התאחדו?'. פרדוקסאלית, זו תהיה התשובה לאינטרנציונל המתקרא "סוציאליסטי", שהוא עצמו קם על רקע קריאה זו.

מחיקת ציוויליזציה

ביום העיון שנערך ב'שלושים' למותה של אסתר אלכסנדר שבה ועלתה סוגיית "הסדר חובות הקיבוצים". כתבתי "הסדר הקיבוצים" במרכאות משום שאלכסנדר קראה לזה "הסדר הבנקים". היא טענה שחוב זה (כ-16 מיליארד ₪ לפני המחיקות) רוב רובו נברא ונפח כתוצאה מריביות. עתק שהפכו כל חוב רגיל למפלצת (מתסמונת זו נפגעו רבים מצרכני האשראי הבנקאי, לא רק הקיבוצים). לדעתה, הסדר חובות הקיבוצים, כפי שנקבע, נועד בעיקר לייצב את מצבם של הבנקים, שהולאמו בעקבות מפולת המניות (1983) וכדי להעלות את ערכם ערב הפרטתם. הקיבוצים, הסבירה, לא מבינים שבינם לבין הבנקים שורר מאזן אימה המעניק להם מגוף למאבק.

ד"ר אריאל הלפרין, ראש מטה ההסדר דאו (והיום יום נדל"ן) טען בדיון באיילת-השחר כי עצם החלטה ממלכתית לבידיקת גובה החוב תערער את יציבות הבנקים. אלא שמגוף זה לא נוצל וממאזן האימה נותרו הקיבוצים עם האימה. אולי מבלי להרגיש הפכה השפחה החרופה, כפי שכינה אתרמן את הקיבוצים, משפחת הציונות לשפחת הבנקים.

הפתרון שהציגה אסתר אלכסנדר למשבר נלקח מהארסנל הקיינסיאני: היא הציעה למחוק כל חוב שנוצר בשל ריבית הגבוהה מ-3.5% ריאלית. את היתרה "תקנה" הממשלה באמצעות הנפקת אגרות חוב הפרוסות לטווח ארוך. הכסף שיגויס מן הציבור "יסדר" את מאוני הבנקים, לממשלה זהו כסף כיס הפרוס

ל-25 שנה, לקיבוצים - זו הצלה. אלא שבתנועה הקיבוצית (ובישראל של אחרי יולי 1985) שלטה האסכולה שאמרה שלא משנה איך נוצר החוב, כיוון שהוא קיים, קודם שירות החוב, אחר-כך השקעות וצמיחה. מה גם "שמחקו לנו המון".

על רקע המשחקים האסורים בבורסה, שניהלו קיבוצים וגופים תנועתיים, התפתחה בשולי התנועה הקיבוצית רטוריקה רומנטית בדבר הצורך לשוב לסבל חלוצי מטהר. מעל הכול חגגה הקריאה של כלכלנים ומנהלים: "אמרנו לכם, השיתוף מת, השיטה נכשלה", חלקם שיחקו במשחקים האסורים בעצמם.

גובה ההחזר השנתי, שנקבע לפי קצה גבול היכולת של כל קיבוץ, לווה בהנחות אופטימיות על צמיחה שנתית קבועה וערכים גבוהים לקרקע שיעודה ישונה. חלף זמן קצר והתברר שההנחות הללו אכן מופרכות. לרוב הקיבוצים לא נותר אלא להסתחרר במרוץ חסר תוחלת להחזרת החוב.

השתלשלות האירועים סביב ההסדר (נחתם ב-1996), ששורשיו נטועים עמוק במשבר מניות הבנקים וב"תכנית לייצוב המשק" מיולי 1985 - בה הכול הוקפא חוץ מהריבית - מצריכה עבודת מחקר עבודה שתסרוק פרוטוקולים תנועתיים, שתבחן את הנעשה בקרנות התנועתיות, שתוציא שלדים מהארונות. כך גם באשר לכישלון המאבק על הקמת ועדה ממלכתית מוסמכת לבידיקת הפעולות החריגות של הבנקים שהשפיעו על גובה החוב. שהרי לא רק הקיבוצים קרסו.

באורח לא מקרי קרסה בו-זמנית ציביליזציה חברתית-כלכלית שלמה: מפעלים הסתדרותיים, קואופרטיבים, מושבים. כל מה שנחשב עד אז לנכון. בוקר אחד גילו עשרות אלפי אנשים - מבוני הארץ ומקימיה - שכל חייהם היו טעות. ואנחנו נתנו לזה לעבור עוד התגלה כי התודעה השיתופית של רוב חברי הקיבוצים - כולל של חלק מראשי התנועה - היא 'תודעה מותנית'. ברגע של מצוקה, כשיש תחושה - אמיתית או מדומה - של כשלון, התודעה הזו נמסה די בקלות.

התרופות שהמציאה כלכלת השוק התקבלו בקידה נכנעת ובקלות רבה.